

ДРАМСКА БАШТИНА

Мита Димитријевић

КАЊОШ МАЦЕДОНОВИЋ

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

Ку
на
Ср

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

Библиотека

ДРАМСКА БАШТИНА

Издавач

Музеј позоришне уметности Србије
11000 Београд, Господар Јевремова 19

Одговорни уредник

Миодраг Ђукић, директор

Главни уредник

Александар Милосављевић

Уредник едиције и приређивач

Олга Марковић

Ликовно решење

Ново Чогурић

Коректор

Олга Марковић

Штампа

ГРАФООФСЕТ

Светозара Милетића 15
21208 Сремска Каменица

Тираж:

500 примерака

Мита Димитријевић

КАЊОШ МАЦЕДОНОВИЋ

Четири чина српске романтике

Београд, 1998.

У часу кад гледамо како почиње да се разилазе облаци националног помрачења, кад доживљујемо оздрављење од духовног и душевног јада и сумње, данас кад је Србину више него икад потребан велики морални и духовни препород, треба нам једна нова обнова родољубља, једно ново стварање у вези са најбољим традицијама наше расе.

Драгиша Васић:
на отварању споменика песнику Милану Ракићу

ЛИЦА:

Кањош Мацедоновић

Кнез Иво

Поп Андровић

Вуко

Бошко

Станко

Фурлан, одметник од Млетачке републике Св. Марка

Ђулио Фоко, Наполитанац

Дон Фуеро, Кталонац

Алеман, трумбетар и лажни витез

I жбир

II "

Марија, Паштровска девојка

Ђанина, дуждева кћи

Бембо, поета

Тумач

Писарчић

Паштровске старешине и властелини, момци, народ православни, млетачка господа и народ, стражари, жене и деца.

Догађа се: I чин у Паштровићима, остали у Млецима.

Време: почетак XVI века.

Народно позориште на Врачару

Вечерња претстава

На Врачару

У суботу, 8 јуна 1940 године

(Премијера)

КАЊОШ МАЦЕДОНОВИЋ

Четири чина српске романтике.

Написано МИТА ДИМИТРИЈЕВИЋ. Редактор: г. РАКИТИЋ

Л И Ц А

Књаз Мацидонић	г. Величковић, М.Г.	Жења	гђа Пераш
Клеа Иво	г. Бошковић	Лука	г. Шлајвер
Поп-Амарош	г. Антонијевић	Тамара, думска кћи	гђа Цветковић
Вуко	г. Душковић	Гамбо, поста	г. Дош
Бого	г. Писаров	Зулак	г. М. Поповић
Стево	г. Пауновић	Улак	г. Антонић
Први старшина	г. Живковић	Први стражар	г. Живковић
Други старшина	г. Д. Величковић	Други стражар	г. Браковић
Марија, паштровска девојка	гђа Гавриловић	Писарки	г. Илић
Фурца, одметак од Млетачке Републике	г. Радковић	Први грађанин	г. Радковић
Ђуро Форо, Наполитанац	г. Милосављевић	Други грађанин	г. Браковић
Дон Фуеро, Катаваниц	г. Ј. Николић	Трети грађанин	г. Писаров
Алесија, трумбатар и љубавник	г. Ј. Јовановић	Четири грађанина	гђа Цветковић
Фрањо	г. Ђ. Марковић	Други роб	гђа Љубојевић
Други жбир	г. М. Јовановић	Други роб	г. Замковић
	г. Нгаковић		г. Илић

Догађаје се врше чини у Паштровићима, остали чинови у Млетачкој, почетком XVI века.

Делор по нацртима г. Белошевића

Балет спремио г. Жукоска

Суделује драмски хор

Цене места	ПАРТЕР		ПРВА ГАЛЕРИЈА		ДРУГА ГАЛЕРИЈА	
	Ложа (4 места) или	160	Балкон	20	Балкон	10
Фотела I ред	40	Балкон са стране	15	Седиште I ред	5	
Фотела II ред	30	Седиште	10	Седиште II ред	5	
Седиште	25			Седиште	5	

Уз улазницу се издаје књига за Централни пензионерски фонд Удружених глумачи

Недеља, 9 јуна: ЗОНА ЗАМЧИЊОВА (двочини), ПОРОДИЦА БЛО (петчини). — Цене места од 3 до 25 д

Почетак тачно у 8 часова увече

Штампано „Н. Гудачки“

ПРВИ ЧИН

На сред приморја Општине Паштровске пусти жал где се народ купи на збор и на одлуке. Четири судије и дванаест паштровских властела од сваког племена по један човек са кнезом поседало на камењу испод разгранатог бора и разговарају о домаћим пословима. – Један писарчић има поред себе дебелу књигу у коју записује што збор одлучи. Даље од њих, доле, о светој недељи, млади се забављају, на лево играју коло саме ДЕВОЈКЕ уз тиху песму, коло се час види једним делом а час се губи по страни, а на десно, у првом плану МОМЦИ се бацају камена с рамена, истрка један по један. Жагор сабраних момака)

МОМЦИ

- Бошка пребаци Андро, а Андра Крсто.
- Ша ће учинит Вуко.

ВУКО

(баци се каменом)

МОМЦИ

(отрчаше тамо где камен паде те се отуд чују) – Измаче Вуко, богме далеко. – Петнајест корака.

КАЊОШ

(сад се он спрема да баци камен)

МОМЦИ

– А Кањош пребациће Вујка, видећете.

КАЊОШ

(трчи и силовито баци камен)

МОМЦИ

- И пребаци га!
- Пет стопа више од Вука. (Момци прилазе Кањошу)
- Нека ти је Кањошу честито првенство!...

ВУКО

(мрско) – Не баца он снагом него лукавством...ниско... а кад би бацао високо као ја, не би ни добацио.

БОШКО

– Ти, Вуко, Кањошу ништа не признајеш, па ни да је од Паштровића.

ВУКО

– И није он од Паштровића. Залуду се не зове Мацедоновић... Његови су ђедови овдјен придошлице. А могао му је неки ђед, ко зна, бити Турчин, те се у нас при-тајио, а фали се још Кањош да су му ђедови из Прилепа, па вели да је и од крви Краљевића Марка... Ха... Ха... Ха... (само се он смеје)

БОШКО

– Боље да мучиш, Вуко, да те не чује Кањош... Можете доћи до ножа.

ВУКО

– И нека дође!

КАЊОШ

(осврне се на Вука) – Од мене ти већ имаш један билег.

ВУКО

– Срећа твоја те нас народ раздвоји, а не би се главе наносио.

БОШКО

– Што задјевате свађе?

КАЊОШ

– Ја не задијевам.

ВУКО

(*својима*) – Вазда ми је он на путу... ножи ће нас на-
зад склонити једнога или другога.

КАЊОШ

– Воља твоја, а ја сам ти вазда на биљези.

ВУКО

(*гледа га попреко*) – Није те стид ... украо си ми
Турску главу.. ја убих Турчина у боју, а ти са мртва
Турчина оте ми главу.

КАЊОШ

– Нијеси ти убио Турчина, моја га је пушка погодила,
а ти си сустопице са мном на Турчина налетио, кад сам ја
Турчина већ за перчин дограбио... а глава је онога који је
за перчин ухватио.

ВУКО

– А зар је мање моја кад сам ја Турчину сјео на гру-
ди и стиснуо га за грло.

КАЊОШ

– Да нијеси макнуо руку са Турчина, осјекох ти је до
лакти... Овако ти врхом ножа остави мањи биљег преко
шаке.

ВУКО

– А да нас људи не развадише сред боја, положих те
ја мртва крај турчина.

МОМЦИ

(другари се умешаше да их умире. Момци један за другим)

- Не опет у свађу, живога Ви Бога!
- Нијесте ли ту свађу под ноге бацили?
- Зар се не измиристе једном на тој проклетој турској глави... и пољубисте?

КАЊОШ

- Пољубили се нијесмо.

ВУКО

- Не љубимо се ми више... него ће њега прије црна земља пољубити од моје руке.

КАЊОШ

(преко рамена) – Стојим ти на биљези.... На мегдан кад хоћеш.

ВУКО

(и он искоса) – Немој почем рећи да ти се бојим,
(Приђе му ближе и већ раздражен) – Вади нож!

МОМЦИ

(стадоше између њих, а притрча и КНЕЗ са племенским старешинама)

КНЕЗ И СТАРЕШИНЕ

- (Један за другим)* – Шта вам је, јадни не били!
- На какав мегдан мислите луда ђецо?
 - Зар опет око те турске главе?
 - Нијесте ли се обојица приклонили народном суду, те се измиристе пред свијетом?

КНЕЗ

(стаде између њих)

- Зар хоћете да прекршите народни суд. Али чујте ми ријеч, погине ли један од вас, после помирења, у новој свађи другоме мјеста неће бити у Паштровиће... Знајте!

ПОП АНДРОВИЋ

– Боље је и паметније за вас обојицу да јуначки погинете али не између себе но у боју са душманима... а за то смо се и родили... Зато нас Бог и држи на овој страни између Турчина и Млечића... Пружите један другогме руку и пољубите се пред Богом и народом.

ВУКО

(окреће главу) – Што ћемо лажно пружати руку један другогме и љубити се пред свијем вама, кад нам то од срца не иде... Трпићемо се, колико можемо... Ко је мој нек пођо са мном. *(Пођо на лево)*

МОМЦИ

(његови другари за њим)

КАЊОШ

– Ја свађе не тражим... нека посведоче људи... Али Кањош Мацедоновић за образ и чојство стоји свакоме на биљези... *(Пође на десно и са њим његови другари. И тако се на једну и другу страну изгубише ове две групе)*

КНЕЗ

(овима који се разилазе) – Држите их далеко једно од другог, и не дајте да се испред вас кољу ко два кокота... *(Окрете се старешинама)* – А ми да наставимо вијећање гдје смо прекинули. *(Таман су сели а*

СТАНКО

им долази: мач о пасу, челенка на глави и дуга пушка о рамену) – Помоз Бог, браћо.

СВИ

(се са њим целивају и грле)

КНЕЗ

Ма где си био, Станко, толико вријеме?

СТАНКО

(кад седну) У Млецима... на мој зли пут... Причати вам имам доста.

ЈЕДАН СТАРЕШИНА

– Да ну причају, чоче.

СТАНКО

(кад сви поседаше) – Како сте чули, ја превези зимус нешто трговине у Млетке и напуни брод, као око, пун уљем, вином, лојем и сухијем месом. Кад дођем тамо у Млетке, навале на мене жбири да ме глобе и гуле... Од сваких сто перпера да даш тридесет Св. Марку – рече глава од жбира, а један што нешто нашки натуцаше додаде: и нама на пиће по шаку перпера! Гдје тридесет на сто, ако бога вјерујеш – узвикнем ја – то је половина кад проеспалим муку, дангубу и бродарину... Св. Марко, слава му и хвала! – рекох – нити једе нити пије, а ја сам се предао дужду не да му глобе плаћам, ни ви да ме гулите него да му руку целивам, и да се ко једна дружина бранимо сви од Турчина. – (Окрете се право Кнезу) – Је ли тако људи?

КНЕЗ

– Добро му рече...

СТАНКО

– На то жбир: Јевтино, ваистину, ништа да не дајете но само руку дужду да љубите – то је ваша погодба. – пак се поче смијати и ругати ... И тако ми данашње царице нећеље, како ми бјеше ѓаво попио свијест, да не умаче, хоће га мачем предвостручити, па нек је дужду на част ова моја трговина и мука, а њему, скоту, да га дохвати, било би му пића за довијека... Те ја онако помамљен, видјећи да ће ми жбири однијети пола трговине, пођем да се жалим, те по граду обијај и вратоломњај док ме не ухвати један вођа... погодимо се, ја њему дукат а он поведе ме да пишем молбу у једног ћелавца, те ми он узе дукат да

напише на педаљ артије моје муке и боље. Пише он а не пита ме на шта се жалим. – Стани – рекох – не хитај, да ти кажујем разлоге, а он мени: е ја знам боље кад спавам него ти кад се разбудиш. – Пак ме не хће чути, но затвори врата.

ЈЕДАН СТАРЕШИНА

– И ја се лане намерих на једног таквог ћелавца... те и мени узе за жалбу дукат...

СТАНКО

– Дохвати ја оно зло писмо, те ме вођа поведе с њим у једну велику кућу, и тамо ми реку да чекам. Чекај, чекај три дебела сата... У неко доба отворе се врата и испаде један хромац у зеленој хаљини ко гуштерица. Намртшен. Ја њему дукат а он диже обрве и узе ми артију из руке стави на нос наочаре, па тек је прочита рече: то нијесу наши послови него хајде одкуда си дошо. –викну: а да чије су за ране божје, што ме мучите... а он се и не окрену него онако храмљући пут врата, прожвака: четрдесетине... иди њима.

ЈЕДАН СТАРЕШИНА

– А дукат?

СТАНКО

– Не врати.

ДРУГИ СТАРЕШИНА

– Узе дукат за голу ријеч... а што би даље, Станко?

СТАНКО

– Погледам... а вође нема.

ЈЕДАН СТАРЕШИНА

– Побјеже са дукатом?

СТАНКО

– Побјеже... Пођем ја сам да тражим тих четрдесет судија или врагова... Помислим који ће их ђаво скупит на једно свијех четрдесет... Питам ја... док ми један са улице не рече да су вазда на окупу... И понуди ми се за вођу.

ЈЕДАН СТАРЕШИНА

– А ти њему дукат?

СТАНКО

– Богме не... Овоме обећа, али дуката не дадо, него речем – кад посо свршимо.

ЈЕДАН СТАРЕШИНА

– Паметно.

СТАНКО

– И он човек приста... Ајде док се не разиђу – рече.
– Кад дођи тамо, викну стража: не суде данас ... дођите сутра раније... Пружи руку за ову ријеч.

ЈЕДАН СТАРЕШИНА

– А ти дукат?

СТАНКО

– Не богме... него окрену леђа.

ЈЕДАН СТАРЕШИНА

– Кесу дуката да имаш разлијеће ти млетачкијем улицама жбири и чичерони.

ДРУГИ СТАРЕШИНА

– И како се сврши, Станко, то лутање твоје од Понтија до Пилата?

СТАНКО

– Смрче се, а ја напунио се јада, легнем и без јела те цијелу ноћ, без сна, обрћи се и преврћи до зоре. У свануће

устах, обићи Млетке с краја на крај. Већ је сунце искочило три копља, а град пуст без људи, јер тамо свако спава до подне; кад мркне обиједују, а пред зору лијегају... Нађох, на Бога, вођу, те ја с њим право овијем судијама што их је четрдесет на скуп... Уђемо у двор и чекај у првој одаји два дебела сата... док дође један човјек у црној хаљини и капи.. приступим му и дам му оно писмо, а он нити погледа, врати ми писмо и рече кроз зубе: дођи прекосјутра... данас имамо многе навалице... Ја њему дукат у шаку, а он ми га врати.

ЈЕДАН СТАРЕШИНА

– Е нађе се један који враћа што прими.

СТАНКО

– Не, људи... Видох да му је мало дукат, те му пружих два...

ЈЕДАН СТАРЕШИНА

– А он?

СТАНКО

Стисну шаку и рече ми благо и милостиво: а што нијеси доно најприје код мене ту несрећну жалбу но се снујеш по граду као лептир око свијеће. Обрадовах се што наиђох на правог човјека и не зажалих два дуката. Али и он у потоње реч: доћи сјутра да те од сваке муке и невоље отарасим, данас се тај посао одоцнио... Те ја сутра, кад њега нема него су пуста врата затворена... Куца, буса, не одзива се Пилата душа.... Чекам ту до мркле ноћи кад ми се поче мозак у вртолац да окреће.

ЈЕДАН СТАРЕШИНА

– Е јадни Станко!... Не распита ли се ко је и што је тај човјек?

СТАНКО

– А кога да питам, кад су сви исти... Долазише многи као и они мој.... у црној хаљини и црној капи... ја трчим

једноме, трчим другоме и редом и сваки одмане руком и каже: ја нијесам твој...

ЈЕДАН СТАРЕШИНА

– А биће да су то били абокати, а твој побјеже са два дуката...

СТАНКО

– Види ја да ме они мој превари... те онако јадан и тужан пођем у једну крчму да се тобоже у вину разберем....

ЈЕДАН СТАРЕШИНА

– Е Станко!... Станко!

СТАНКО

– Јади ме стисли и мислим: тамо трговина на броду... Жбири као вуци око тора чекају да ме прикољу и половицу са брода да ми однесу... а ја пошо у жалбу вратоломну... и гдје се окренем свуда преваре... седам дана изгубих.

ЈЕДАН СТАРЕШИНА

– А колико дуката?

СТАНКО

–А богме и седам дуката... Испијем на моју муку једну чашу нашега каштеланскога вина од Сплита и таман да заложим нешто меса пуче вика и треска по крчми. – Што је људи ново – зло, рече један Брачанин, да не може горе – да ми причај чоче, да и ја знам. Стаде Брачанин да приповједа како се нека чоечетина фурланска, арамбаша нека, одметнула дужду... Шатор је, вели разапео на једној острвици испод Млетака, брани га вода одасвуд и тај одметник зове дужда на мегдан, ако му не изађе или замјену не пошље, оно да му преда круну и кључеве од блага Св. Марка и к томе јединицу кћер за жену.

СТАРЕШИНА

- Падоше и Млеци под харач!
- И Млечићима дође црни петак.

СТАНКО

– И даље Брачанин каза: замјене нема а дужде клонуо годинама и срцем ... те је готов да одметнику Фурлану преда господство и све млетачко благо, ама се мучи за јединицу кћер... но и њу веле превалиће.

СТАРЕШИНА

Да грдне срамоте за дужда и за надуте Млечиће.

– Зар се у толиком граду не мога наћи дужду заточник да уместо дужда изађе на мегдан том одмјетнку?

СТАНКО

– То и ја запитах тога Брачанина, а он одговори: не богами ниједнога, свакоме је меко под собом... А ја како ме је мало вино загрејало и јад стиснуо, стадох да грдим и ружим Млечиће, да немају ни чојства ни јунаштва па ни поштења. А један човјек све слуша и поглијед устријелио право на мене. Кад све изгрдох и наружих, и дужда и жбире, сјетих се нас Паштровића пак се осоколих и рекох: да је тај фурлански скот дошао прама нама Паштровићима не би дуго чекао на мегданџије! Е – протеже они што ме стријељаше очима – баш тако, – а ја наставих као њему да пркосим – Од мене има бољих међу Паштровићима, и млађих, а видиш рекох мом Брачанину, – колишан сам, а рад бих се на мегдану огледао са том рђом фурланском. – Стану ми се људи смијат видећи ме шаку јада... Но он – ај који ме све као змија гледао, осмјехну се и реч: Не мјере се људи пеђу но срцем и памећу. – Кад пођох од крчме овај за мном и све до конака испитивао ме је и искушавао ко сам и од куда.

СТАРЕШИНА

– Могао си настрадат јер си жбира и дужда грдио и ружио – а жбир је што и дужд у Млецима.

– Могао си слободно гребсти по светоме Марку само не у жбира –

– Не прекидајте... Како се сврши, Станко.

СТАНКО

– Лијепо...

СТАРЕШИНЕ

(се зачудише и у један глас) Е!...

СТАНКО

– Ујутру таман се обуо, ево оног човјека, по мене: Ајде, викну зове те суд – помислим зове ме они што ме је преварио... али поведе ме ови у другу пространију кућу, стубе од мрамора, а стубови високи као тополе.

ЈЕДАН СТАРЕШИНА

– Што су те повели у дуждеву палату.

СТАНКО

– Улезем у дворану, кад ли сједе три старца, а пред њима златни крст. Питају ме одкуда сам и шта млитам по Млецима... Ја им кажем...

СТАРЕШИНЕ

– Како те глобише жбири?

– И вође!

– И суд и абокати!

СТАНКО

– Све редом... Док ме један прекиде: не питам те за те беспослице него што си синоћ у крчми дроблио. – Нијесу то беспослице – кажем ја него је то брука да ми у сред Млетака разграбите и трговину и дукате... Смрчи ми се пак рекох: Као што ће и вас Фурлан..

СТАРЕШИНЕ

– Е право си им рекао.

- У лице!
- А они?

СТАНКО

На то се један од њих смекша пак ће ми рећи: говорио си вели- у крчми јуче на ноћ да би Фурлану смио на мегдан изаћи. - Говорио сам - потврдим ја. - Да нијеси ти био пјан и тако у вину дроблио? Нијесам ја дроблио ни пјан био, него лијепо говорио, љепше него ви сад... Оваквих као ја у Паштровићима има доста који би мегдан са тим гадом шурланским подијелио... *(Окреће се право кнезу)* - Не рекох ли истину?

СТАРЕШИНЕ

- Право си рекао.
- А они?

СТАНКО

- Сви тројица се благо осмјехнуше, а један од њих удари ме по рамени и рече ми: а били се збиља међу вама нашло вјерне слуге да прегну мријети за дужда? - Би стотина - рецијах.

СТАРЕШИНЕ

- Не рече болан да би се ми као слуге борили за дужда.
- Ако на мегдан излазе Паштровићи, не излазе као слуге него за образ и част као јунаци...Тако је требало рећи.

СТАНКО

- Видјете они што су и какви су Паштровићи ако се окушамо на мегдан са тим Фурланом.

КНЕЗ

- Маните, људи, што би даље?

СТАНКО

- На моје ријечи, ови дуждеви људи згледаше се и дадоше се у шапат. Док проговори они најстарији: Ево ти

писмо да продаш трговину слободно без царине... И ево ти десет дуката дангубе, дођи сутра рано овђе јер ћемо нешто зборити, немој увече триста а сјутра ништа. – А ја њему: нећу вам, господо, новца ниједнога узети...

ЈЕДАН СТАРЕШИНА

– Добро си рекао...

СТАНКО

Пак рекох: идем сад за послом, ето ме сутра чисто код вас... Продам трговину за готовину и без царине... а сутра право оној тројици кад они чекају ме сва три од зоре... седнем, донесу ми кафу од по оке. Помислим да је вратим као мито но се учини стидно, те је посркам до дна: Поче један суђа: Би ли се ти похватио да понесеш својој браћи дуждев поздрав и милост, и нека му пошљу замјену да убије једног вјетрогоњу, о којем дужду није достојно каљати руке...

ПОП АНДРОВИЋ

– А шта ти, болан, на то одговори?

СТАНКО

– Рекох: кад није дично да се са тим Фурланом дужде сјече, није му дично ни слати место себе другога. То су двије срамоте! – Одговорих ја.

ПОП АНДРОВИЋ

– Добро си рекао.

СТАНКО

– Видје ови стари да је речју зло пошао пак ми благо рече: пођи што прије дома, понеси браћи својој поздрав и милост дуждеву и нека дужду за мегдан с Фурланом пошаљу брже боље замјену, који ће браћи твојој, ако Бог да, притврдити дику и славу. – И поклонеше се сва тројица предамном.

ЈЕДАН СТАРЕШИНА

– Богме, Станко, дође ти до големе части кад ти се поклонише први дуждеви људи.

СТАНКО

– Нијесу се они поклонили мени него вама и свијем Паштровићима, нашем чојству и јунаштву. (*Окреће се кнезу*) Сад се посаветујте мудро, хоћете ли и ког слати, пак шта му даде бог и срећа стара....

КНЕЗ И СТАРЕШИНЕ

(*замислише се*)

СТАНКО

Заборавих вам још нешто рећи. Чух у Млетцима да је дужде, осим мене разаслао амбашатуре да траже по свијету мегданџију за тога Фурлана.

ЈЕДАН СТАРЕШИНА

– Неповјероваше ти да ће им од Паштровића когођ доћи.

СТАНКО

– А један амбашатур или провидур пође и дуж наше обале да тражи и он мегданџију од Задра до Скадра. Но залуду одбише га свуда.... Дубровчани му сад калаузе у Ерцеговини... Однеше му шаке златнијех дуката, а мегданџије не нађоше.

ЈЕДАН СТАРЕШИНА

– Кад се не нађе дужду замјена по свијету за тај луди мегдан, пак ни од Задра до Дубровника, нити у Ерцеговини, зашто ми Паштровићи да му га шаљемо.

КНЕЗ

– Можемо се и захвалити те части ако мислите да ће нам бити бољи Фурлан од дужда... Можемо и прекинути и погодбу и уговор са дуждом, и да заратимо с Млечићима... но погледајте најприје има ли томе разлога...

(ћуте) СВИ

КНЕЗ

Но ако добро разабра, Станко рече да тај Фурлан не задаје невоље само Млечићима него и нама свијем, а не рече нам које невоље.

СТАНКО

– Ево чујте. Од како Фурлан стисну у опсаду Млетке и Млечиће, сви нам бродови не мичу се из лука у страху од Фурлана и његових гусара... А моји бродови изађоше, гусари их заплијенише, и бродове и трговину и људе.

ЈЕДАН СТАРЕШИНА

– По ком праву?

ПОП АНДРОВИЋ

– По праву које имају курјаци над овцама.

КНЕЗ

– Видите, колико је зло ови Фурлан за Млечиће толико је и за нас.

ЈЕДАН СТАРЕШИНА

– Ја мислим да наше зло није. Окренимо наше бродове и трговину на другу страну... Толико је лука широм свијета...

КНЕЗ

– Наша трговина није за далеке пазаре, а бродови су нам за кратке путе... Пак и старијих оста нам ријеч: држите се старијех путова и старијех пријатеља.

ЈЕДАН СТАРЕШИНА

– Млечић нам је стари али зао пријатељ.

КНЕЗ

– А што ћемо, какви да су навикли смо и ми на њих и они на нас.

ПОП АНДРОВИЋ

– Лијепо људи... Реците, ваистину, што ће бити ако се успротивимо Млечићима. Развалиће нам ово мало кућа при мору и пустиће Турке да нас згњече... На коју год страну да се скренемо, зло је... Но будимо мудри, дође згода да се једном ослободимо од свих млетачких лажи и лажица. Пошљимо ми дужду заточника који ће умјесто њега подијелити мегдан са Фурланом. У нас је Паштровића јунака на претек. Али прије него ли наш човјек посијече Фурлана, нека дужд прекине уговор о предаји, нека обећа да ћемо вазда у рату бити дружина против некрсти, али да их за господара нећемо док један од нас тече... За главу Фурланову нека наш мегданџија затражи да се наше слободе и закони поштују, како су их поштовали цареви и кнежеви српски... Сад одлучите братски... Ако посијечемо Фурлана, добро!... Не ли? Послаћемо другог, трећег, а у нас има тисућу момака који ће драга срца мрети да очувају слободу и неовисност Паштровића. Кому је дражи живот од образа нека иде да робује Фурлану... Како мислите, људи?

ЈЕДАН СТАРЕШИНА

– Тако како ти рече... Јер си нам свијем глава и чобан.

КНЕЗ

– Промислимо и ријешимо.

ПОП АНДРОВИЋ

– Ако ме послушате ево мог савјета... Не видјесте ли како се ови час пред нама замало не посјеклоше Кањош Мацедонович и Вуко... Сваки час избије мегдан. Пак да ријешимо: Ако не успијемо да разлогом умиримо мегданџије, ући ћемо међу њих, са кнезом напријед, и пресудићемо им да се међу собом не сијеку, и крв братску не пролијевају но да иду за славу и част свих нас Паштровића на мегдан Фурлану и са њим нека се сијеку.

КНЕЗ

– Мудра ти је ријеч и одлука.

СТАРЕШИНА

– Одлучимо да тако и буде.. Од данас и вазда док један Паштровић не посијече ту фурланску аждају.

КНЕЗ

– Чусмо, разумијесмо, и одлучисмо.... Ваимја оца, сина и светога духа.

КНЕЗ

(и остали прекрсте се)

КНЕЗ

.... а сад пустите младе у коло.

(За време већања племенских старешина се кнезом коло се са тихом песмом једва чуло. Како кнез објави да млади слободно играју изби овамо у живом поскакивању два кола једно и прво од самих момака а друго од девојака и на пола мање од првог кола. Момци се у овом колу не држе за руке него за пас један другом, те се виде укрштене мушке руке. Играју тако две лесе испред момци, позањих девојке, и лице у лице окренуто. Момци поскакују по такту и прегину се сви заједно час испред час назад, и кад се момци прегину напред девојке то чине назад као да се бране једно од других, а тако и обрнуто кад се девојке прегину напред момци назад. Наједанпут се оба кола савише свако у круг унутра игра коло девојака, напред коло момака са наизменичним још живљим прегинањем напред и назад, као да једно коло насрће на друго. Кад се оба кола савише у круг):

СВИ

(скупа запеваше)

Стежите се бјеле руке

Око паса јуначкога,

Да нам душман не ускочи

И потрга цвијеће наше:

Мирисава каранфиља,

И невена окатога,

И тратора гранатога
 И ружице румените
 И виоле племените
 И сумбула плаветнога.

МОМЦИ

(у тај час залећу се један за другим, хоће да раскину коло, али не успјевају)

СТАРЕШИНЕ

(гледају коло и довикују оном који се залеће)
 – Ај соколе..... Полети!
 – А да чврста кола!
 – Жељезне им руке, богме.

ВУК

(се спрема да улети у коло)

СТАРЕШИНЕ

(Вуку) – Ајд Вуко
 – Ено га залетио се као вук на овце.
*(Али мушко коло налету одби Вука те он падне на уз-
 нак, и СВИ се МУШКИ и ЖЕНСКИ грохотом смеју. Кад
 смех мало преста, ето)*

КАЊОШ

(се спрема да трком растрга коло)

СТАРЕШИНЕ

– Ево и Кањоша!
 – Гледај га... Како је жив и ђетеран!
 – На игли би се вртио!...
 – Вазда пушта Вука испред себе.....

КОЛО

(Пева)
 Чврсто ли је коло наше!
 Крила своје поломише
 Сви соколи и орлови!

КАЊОШ

(као и сви други испред њега за то време вади из појаса мале пушке и нож, насмејан и поносит спрема се да лети у коло, а)

ВУКО

(према њему постиђен задева за појас своје оружје и мрко гледа Кањоша)

СТАРЕШИНЕ

(кад се залете Кањош)

– Ај соколе... ајд полети.

КАЊОШ

(у налету раскиде коло, допре до кола девојака и зграби најлепшу из кола Марију и одвуче је собом. СВИ весели. Кањош водећи Марију за руку дође до моста где је оружје оставио, те га за појас задену.)

ВУКО

(ту је и он, смрчио се још више и бесан. Наједанпут кад Кањош метну оружје за појас и пође са Маријом држећи је за десну руку, Вуко стаде испред њих и дохвати и он Марију за руку, и загрме из свег гласа право у лице Кањоша)

– Марија је моја ђевојка!

КАЊОШ

(мирно) – Није него је моја!

ВУКО

– Моја је заручница од лани.

КАЊОШ

– Ако је твоја од лани, моја је од овог Ускрса... и вјерисмо се... Овдјен је па да је питамо...

ВУКО

– Не питам ја њу... него се мичи и даље од Марије!

КАЊОШ

(још јаче повуче себи Марију и заклони је руком)

– Марија је моја те моја, док сам ја жив.

ВУКО

(ухвати се за нож) – Мичи се... Крвав си ми пред очима... Мичи се!

КАЊОШ

– Ма ко да ти се миче?... Зар од страха да ти пустим Марију?... Ја... Кањош Мацедоновић?...

ВУКО

(извуче јатаган) – Кад је тако... дијелићемо је на мегдану.

КАЊОШ

(извуче и он јатаган) – Мегдан си свеђ тражио... Па ајд да га подијелимо једном!

МАРИЈА

(Кад блеснуше два јатагана више главе једном и другом. Она врисну и стаде између њих раширених руку)

– Мирујте, браћо заклињем вас младошћу вашом!... Не гините с мене... Помислите на ваше мајке које су вас родиле... на родитеље који су вас до оружја подигли... на ваше сестре које се вама диче... па помислите обојица и на мене... Куда бих ја пред богом и свијетом да така два момка гину с мене?

ВУКО

(одгурну Марију) – Склањај се! Марија.

МАРИЈА

(опет између њих) – Не могу се склонити. Видим вашу погибију за моју и вашу несрећу... Станите и чујте! Ноже у корице! И закунимо се ја и ви пред овим свијетом *(Клече и диже руку у вис)* Заклињем се да се нећу удавати!...

Живим богом заклињем се да ме трећа рука никад неће, осим црне земље, загрлити! (устаде) – Ево мене, ево и вас... (измаче се испред њих) – А сад гријех на вашу душу!

ВУКО

– На женску клету не враћају се ножи у корице...
Држи се!

КАЊОШ

– Стојим ти на бељези!

ВУКО И КАЊОШ

(Насрнуше један на другог, звекнуше једанпут, двапут укрштени ножи. У тај час

КНЕЗ

(уђе међу њих и ухвати једног и другог за руке те им јатагане свали доле)

СТАРЕШИНЕ

(и оне се умешаше)

КНЕЗ

– У овом народу слушао се вазда народни и братски суд и ви га двојица морате послушати ако желите остати међу Паштровићима... Овај час народни суд суди и досуди да се на мегданима, овдје међу нама не лије више братска крв. А мегданџије који се измирит не даду дужни су покорити се одлуци народнога суда и поћи далеко одавде у Млетке, на мегдан пустилову Фурлану којему нико на свијету не смије на мегдан изаћи и који у опсади држи град Св.Марка те пречи бродовима нашим да уђу у Млетке, пак их и плијени на морској пучини дружина тога објеснога вође гусарског. Народни суд досуди и ово: ако један од наших мегданџија посијече тог Фурлана, осим што ће прославити пред свијетом име Паштровића, затражиће право од дужда нову поштену погодбу са нама, да нам се наши закони и слобода поштују, да нас више млечићки

жбири и судови не глобе нити гуле а трговину нашу да ослободи од сваке царине...

СТАРЕШИНЕ

- Чусте ли?
- Сад бирајте!

КНЕЗ

- Ако се страшите изаћи на мегдан Фурлану, просто нека вам је... слободни сте и не поћи... али ни мегдан овд-
јен дјелити не можете између себе.

ВУКО

- Ја завађе са тим Фурланом немам, и немам се рашта сјећи са њим... бестрага... негђе у бијелом свијету...

КНЕЗ

- Твоја воља.

СТАРЕШИНЕ

(загаламе)

- Што ће рећи Кањош?
- Неће ни он смјети.
- Малишан је према тој Фурланској скотини...
- Срезаће га по сриједи...
- Ако га посијече, послаћемо повишега.

(Поче шала и смијех)

- Поћи Кањошу!...
- Дед јуначе!
- Ако погинеш, оплакаћемо те дивно и свако од нас ко дође у Млетке походиће ти гроб...

КАЊОШ

- Ви се шалите, а ја збилга примам част и идем да се са тим Фурланом огледам...Пак ће бити што хоће Бог.

СВИ

(код свих то изазва весеље)

ВУКО

(само он оста мрк, гледа у земљу с голим јатаганом још у рукама)

КАЊОШ

Него направљајте ми путни лист... Нек зна дужде да идем из главе цијелог народа... А на путњем листу нека стоји Кањош Мацеџоновић, да ми се живом или мртвом зна име и поријекло.

СТАРЕШИНЕ

(сви у глас)

– Свијетао ти образ био од сад и вазда Кањошу Мацеџоновићу!

СВИ

(весели око Кањоша)

ВУКО

(оста сам, оборене главе спусти јатаган у корице, и тако постиђен и горак оде)

КНЕЗ

– А сад писарчићу дај нам Паштровску књигу староставну и пиши овако дужду млетачкоме: Од нас суђа, војвода, властеле и народа вјерне Паштровксе општине честитоме дужду и свој племенитој господи млетачкој част и поклон *(реч по реч диктује и наглашава)* – Дошао нам је од ваше милости глас и порука да вам опремимо једнога брата који ће умјесто дужда изаћи на мегдан јуначки напаснику ајдуку и зликовцу Фурлану... Написа ли?

ПИСАРЧИЋ

– Написах.

КНЕЗ

Даље пиши: Вазда готови угодити преведрој Републици Св. Марка, шаљемо благословом вам нашег ли-

јепог брата Кањоша Мацедоновића и велимо: где је он ту смо ми сви! Писарчићу, јеси ли све тако написао?

ПИСАРЧИЋ

– Ријеч по ријеч.

КНЕЗ

– Заврши овако – Захвални дужду на част коју нам чини, надамо се прво у Бога пак у нашу стару срећу да ћемо и тога и све друге злотворе дуждеве и наше сатријети! – *(јачим гласом)* – Закључено на мјесту од правде, прве нећеље по Васкрсу православном, године 1625... А сад јунаци у трк до мора и пушком објавите са обала наших мегдан Фурлану...

СВИ

(млади, појурише са извученим малим пушкама)

КНЕЗ

– Нека чује Млечић божју и српску пушку!
(Чу се затим ПУЦАЊ)

ЗАВЕСА

ДРУГИ ЧИН

(Сакупљено народа много на Великом каналу у Венецији испред Понте де Риалто. Изгледају нешто. Жагор, мушки и женски гласови. У јутарњој ведрини, пуне сунца назиру се ближе и даље дуждева палата, црква Св. Марка, Кампанила и високи стуб на врху којег према мору окренут је заштитник овога града крилати лав млетачки)

ГЛАСОВИ (народа)

- Гондола празна! Гледајте, људи!
- Без гондолијера!..
- Као авет блуди!..
- Фурлану мегданције нема... Посече све... Жив се нико не враћа... Свако вече гаврани по једног јунака кљују.
- А шта дужд каже... Какви се гласи чују отуда – Очај све више дужда хвата, за главу Фурлана просу кулу злата.
- Ко оде, опази ли Фурлана, – тог часа из руке мач му пада... гине без гласа!
- И своју кћер сиромах обећа дуче витезу који на мегдану потуче Фурлана.
- (Пристижу сваког дана кавалијери нови...)*
- Ал нико испред Фурлана не сме од страха.

- Ево нам још двојице
оружани стижу.
- Као она тројица
јуче, проћи ће и ови.

I ЖБИР

(Чује се његов глас који се пробија кроз сабрани народ а још се не види)
Народе с пута!
На мегдан Фурлану иду два љута
витеза.

I И II ЖБИР – ЂУЛИО ФОКО И ФУЕРО
(Показаше се на мосту)

II ЖБИР

Један је огањ живи,
Ђулијо Фоко!...цео свет му се диви
и мач му слави...
Обори великана
двеста...
а сто му побеже с мегдана.
Од шале ће овај Наполитанац
срезат Фурлана... Други је Каталанац
кабаљеро Дон Фуеро.. гранд де Сопања!

ЈЕДАН ИЗ НАРОДА

– Не видох човека ни дужа ни тања.

II ЖБИР

Кабалеро Дон Фуеро персиског кана
Уби на мегдану испред Техерана.
Мегдана има од бесног Орланда више.
Ариосто већ му спев херојски пише.

ЂУЛИО ФОКО

(учини му се много похваљен Дон Фуеро, те се испрси испред њега)

–Стасом сам, истина, од Фон Фуера мањи,

али јунаштвом већи! – *(с подсмехом)* – Тамо у Еспањи
 сви су витези Дон Кихоту слични
 са ветрењачама борци одлични!
(Смеје се)

ГЛАСОВИ *(из народа)*
 Од вас бољи биће јунак од мегдана
 ко пред очи наше пресече Фурлана.

І ЖБИР
 – Кавалијери!.. Ко ће поћи први?

ДОН ФУЕРО
(скида по шпански шешир пред Фоком)
 – Сињор Ђулио... Италијан... по крви
 ближи је Фурлану... Ред је њему поћи.
 Празна му гондола неће с мегдана доћи.
 Дође ли, остаје Дон Фуеро да га освети.

ГЛАС *(из народа)*
 Нико први не сме Фурлану на мети.

ДОН ФУЕРО
(Фоку, опет се поклони)
 – Сињоре, пут вам уступам ка слави.
 Моја је виша перјаница на глави.

ФОКО
(и он скида шешир по шпански)
 – Но... но... сењор... ту част уступам вама.
 Нестрпљива је крв шпанска, пуна плама.

ГЛАС *(из народа)*
 Згаснут се може и пре мегдана.

ФОКО
(поклони се још једном)
 Отворен пут вам стоји до Фурлана!

Венеције гост ви сте... прва част мегдана
уступа се госту.

ФУЕРО И ФОКА

*(обојица на шпански начин клањају се до смешног
један другоме)*

I ЖБИР

Један или оба

Пођите!

*(У тај час доплови до обале гондола која се малочас
учини празна.)*

МАРИНО ДЕ ГИТАНОС

*(из ње искочи, некакав борац, сав риђ са дугом косом,
у руци с дугим мачем, а преко леђа са пребаченом трам-
буном. Избезумљен нађе се испред оне двојице витеза ко-
ји се један другом клањају)*

Не! Не!... Од вас два гроба

остаће, пођете ли Фурлану.. На мети

спазих Фурлана

(сав се тресе од страха)

Боже и сви свети!

То чудовиште од људског рода није,

у место носа кљун има...а преко шије

густа му пала грива као у лава,

на рамену није му човечија глава!

Кунем се, у место два видех три ока,

и сва три страшна, буљава, разрока.

Преко леђа вучју кожу носи,

погледом сваког устрели, по коси.

Ни звер у гори не риче као он гласом,

А три човека премаша својим стасом.

Пред шатором му висе људске главе,

нанизане као венац лука.

(Сав се тресе још од страха)

Бр... р.... р....

Страве

не идите... Не!... Са њим на мегдану
губите главе... Пред шатором сутра и ваше
висиће мртве главе.

ЂУЛИО ФОКО И ДОН ФУЕРО

*(Док Марина ово приповеда, оба витеза згледају се и
под страхом стреса се час један час други)*

ГЛАС (из народа)

Ови се плаше,
И без ове приче Фурлану поћи.

МАРИНО ДЕ ГИТАНОС

Ко Фурлану на мегдан оде, жив доћи
неће... То знајте!... Свак гине и пре но доспе
да мач извуче... Санта Бибиана, нека сведочи
да истину вам реко... и олакшах души!

ГЛАС (из народа)

Овима се реч већ у грлу суши
и крв се леди.

ДРУГИ ГЛАС (из народа)

Гле, од муке и стида
не знају шта ће.

МАРИНО ДЕ ГИТАНОС

До смрти, испред очњег ми вида
грозни лик Фурланов збрисат ништа неће.
Да га ни видео нисам, о камо среће!....
(Стреса се још увек од страха)
Боље да ми глава још на врату клима,
Него да ме мртва баце гладним псима.

І ЖБИР

Осрамоти дужда!... Вежите га људи!
(Покушавају да вежу Марина)

МАРИНО (се неда)

I ЖБИР

Уместо срца кад ти је у груди
гњила печурка, што се хваташ мача?

МАРИНО

(ипак снажан, не да се вређати)
Венецијанска снага зар није јача
од моје?...
(сасвим се отрже)
На мегдан зашто Венецијани
не иду за свог дужда... Ми Гитанос
мегданџије нисмо... ми смо музиканти.
(смеје се и он и сабран НАРОД)

I ЖБИР

Подмукли Гитанос! Лажљивци стари.

МАРИНО

Ево, мач вам враћам, са пуно части,
Бољем јунаку у руке ће пасти.
(Пружа мач и једном и другом витезу)

ФОКО И ФУЕРО

(окрећу му леђа)

МАРИНО

(у недоумици баџи преда се мач и скида ћемане с
леђа)

Свират у ћемане мајстор сам ја бољи.

(Обраћа се гомили)

Који вам је плес највише у вољи

(Стаде свирати у ћемане без одговора. То изазва смех
и весеље).

ЖБИР

(један отрже му трубу с уста)

МАРИНО

(сад се окреће двојци витеза)

ГЛАС *(из народа)*

Дужде у палати
повероват може у крвавој сечи
да Фурлан погибе.

ДРУГИ ГЛАС *(из народа)*

Без даха и речи
Улак већ трчи срећне вести чути.

I ЖБИР

(бесан пограби ћемане)
Престај већ, лудо! Једном ућути.

УЛАК

(једва допре до Жбира)
Да л трумбуна јавља даје на мегдану
Фурлан већ посечен? Том богом послану
витезу дужд поклон шаље.
(Показа кесу злата)
Светог Марка
звона звониће победу.

I ЖБИР

Све је варка.
Фурлан још стоји бесан на мегдану,
и чека с мачем по ноћи и дану
мегданцију новог и јунака већег
но што досад беху.

ГЛАС *(из народа)*

Тридесет и трећег
чека да посече.

II ГЛАС *(из народа)*

Ни за какву плату мегданције нема.

УЛАК

Дужду палату
како ћу се вратити носећ мучне гласе?
Зар никога нема дужду част да спасе?

I ЖБИР

Има. Два витеза овај час ће поћи
Ђулио Фоко и Дон Фуеро. Злоћи
Фурланској на врху мача носе
ил један ил други... Докле не покосе
Фурлана не враћају се са мегдана.
(Обраћа се витезима)
Сад дуждева кћи испред вас стоји.

ГЛАС (из народа)

И један и други мегдана се боји.

I ЖБИР

Дуждеву кћер добија, Фурлана ко обори.

ГЛАС (из народа)

Њих страх већма мучи, а љубав не мори.

ДОН ФУЕРО

Дуждеве кћери достојан нисам – признајем.
Повлачим се с мегдана. Вама предајем
Фурлана и кћер дуждеву у руке.
(Повлачи се са обореним шеширом.)

II ЖБИР

И три кесе злата!

ЂУЛИО ФОКО

Хвала! Поруче
носите дужду с поклоном мојим.
На мегдан изаћи Фурлану ја се не бојим.
Али Ђулио Фоко за кесу злата
мегдан не дели. Витезу сва је плата
слава стечена на врху мача. Своју

кожу не продајем за златне цекине.
 За мегдан тај зовите са риве факине.
 А Ђулио Фоко тражиће и с јачим
 мегдан, али мегдан часни... И ја се повлачим.
*(На исти начин, као и Дон Фуеро са обореним
 шеширом и он се повлачи)*

ГОМИЛА *(се смеје)*

ГЛАС *(из народа)*
 Побегоше оба у страху од Фурлаана.

СВЕТ
(наста ћутање и свет се уозбиљи)

II ГЛАС *(из народа)*
 Шта ће с нама бити ових црних дана.

III ГЛАС *(из народа)*
 Бродови не стижу ни са које стране.

IV ГЛАС *(из народа, уноси забуну)*
 У граду нам сутра већ нестане хране.

III ГЛАС *(још више узбуђен)*
 Помрећемо од глади у овој опсади!

I ГЛАС
 До данас бесмо сви у празној нади,
 да ће се Фурлану мегданџија наћи.

II ГЛАС
 Ко ће нам ту напаст испред града смаћи.

I ГЛАС
 Нико... нико! Страх од Фурлана све већи,
 Неће се наћи тридесет и трећи
 да гине лудо.

II ГЛАС

Побегоше и ови,
а сутра на мегдан неће доћи нови,
ни кулу злата да ми дужд обећа.

ЖЕНСКИ ГЛАС

Лако је дужду – наша је несрећа!

II ЖЕНСКИ ГЛАС

Већ два дана деца немају ми хлеба!

МУШКИ ГЛАС

Од чега живети? Мана са неба
падати неће на Венецију грешну.

ЈЕДАН ФРАТАР (с моста)

Бог ће нам помоћи!

I ГЛАС

Приповест витешну
залуд прича.

ФРАТАР

Бог чудо створи
кад је зло највеће, Давид обори
Голијата. С божјим именом јача
и слаб и нејак. Од божјег мача
и божјег гнева насилници гину.
Слава нека је небеском оцу, сину
и светоме Духу! Свевишњој вољи
и приклонимо главе.

ЈЕДАН ГЛАС

Нашој невољи
сваки дан је теже. Дужд нека приклони
главу пред Фурлана. И зло нек отклони
од Венеције... Колико блага иште
нек шаље Фурлану.

ЖЕНСКИ ГЛАС

Деца ми пиште
три дана без хлеба....

II ГЛАС (мушки)

Живети се даље
не може овако.

II ГЛАС

Час пре дужд нека шаље
и кћер Фурлану и блага колко иште.

ГЛАС

(женски све очајнији)
Чујте људи, деца нам за хлеб пиште...

II ГЛАС (женски)

Помрећемо и сви без хлеба, од глади.

I МУШКИ ГЛАС

Смрт нас све чека у овој опсади!

ДРУГИ ГЛАС

(бунтован)
Пођимо сви дужду.... Вичимо на буну!...
Фурлану нек шаље с главе златну круну
и од блага Светога Марка кључе.,...
Ил нек се дуче сам на мегдану туче
са Фурланом.... Ил нека га склони,
ил смерно нека се Фурлану поклони....

МАСА

(је побуњена занија, пође напред)

ЖБИРИ

(је заустављају)

I ЖБИР

Куда?

ГЛАСОВИ

Дужду право!

Нек нас чује!

– Ил опсаду нек склони.... или нек путује
из палате сјајне!....

МАСА

*(побуњена гура да се пробије испред жбира и одмаче
са обале, са које се појави)*

КАЊОШ

*(појави се са обале са тешким мачем о бедрима, са
самур калпаком и перјаницом, у доламу као Паштровић
прави и са златним окама на прсима. Необична његова по-
јава задржа погледе и жбира и народа)*

I ЖБИР

(заустаља Кањоша)

Куда си навро на ову узбуну?

II ЖБИР

Не можеш амо. Ако ћеш да се судиш иди тамо...
у оне палате.

КАЊОШ *(их одгурује)*

Нијесам дошо нити кога да тужим нити да се судим...

Ја сам, ако вам је драго, знати, заточник дуждев...

Дошао сам из Паштровића да умјесто дужда Млетач-
ког
дјелим мегдан.

II ЖБИР

(одгурнут погледа га презриво) Са ким ти мислиш ди-
јелити мегдан?

КАЊОШ

Са тим пустоловом... Фурланом... који вама
Млечићима држи град у опсади те ћете помријети

од глади, а нама свијем од Задра до Скадра
плијени бродове.

ЖБИРИ

(у чуђењу загледају га)

НАРОД

(од њега се зачу.) „Да чудне мегданџије“!

КАЊОШ

Што вам је? ... људи.....гледате ме као да сте с ума
сишли. (Наднесе *!* Жбиру до себе у лице и јачим гласом)
Разумјете ли ме што зборим или не?.. Дуждев сам за-
точник и на мегдан идем Фурлану.... Разумјете ли ме сад?

ЖБИРИ

(сад наједанпут скидоше капе)

НАРОД

(га гледа већ нетремице)

КАЊОШ

А сад кажите ми пут до Фурлана.

ЈЕДАН ГЛАС

(из гомиле) Не бјеше ли од твога рода бољи јунак и
по расту виши од тебе?

КАЊОШ

Бољи и виши пођоше бољим и вишим него сте ви, а
ја једва вас допадох.

І ЖБИР

А што, делијо незнана не пође право дужду да му се
јавиш и писмо твојега кнеза да му предаш?

КАЊОШ

Ја сам најприје дошао вама, идем право на мегдан
томе Фурлану, јер нећу пред дужда да излазим него

славодобитно и кад Фурлана посијечем... А ви умјесто да ми се поклоните, што ћу вас Фурлана ослободити, ви ме дочекасте овако.

НАРОД

(прими ове речи Кањошеве већ одушевљено)

І ЖБИР

Као дуждеве слуге, ми се морамо држати реда и не можемо те пустит без знања дуждева на мегдан.

ГЛАСОВИ

(узбуђују се)

– Ма какав ред ви хоћете слуге ниједне?

– Дође човек поштено на мегдан, а ви га не пуштате..... гадови једни.

Са вас бисмо, какви сте, сви од глади помрли...

– Пуштајте га! Пуштајте га. *(одгурују жбире)*

І ЖБИР

Бојимо се да дужда не осрамоти....

Какав је малишан.

ГЛАС

(из гомиле) Осрамотише га други... Тридесет двојица испред

овог човека... А он иде корађом.....

ФРАТАР

(приђе Кањошу) Бог нам шаље овога човека!... Је ли тако?

КАЊОШ

Ми Пашторвићи вазда идемо с Божијим именом, али мене овамо шаље мој православни и српски народ... Паштровићи ако сте чули.

ФАТАР

Дошао си, јер је Бог тако хтео... И нек си благословен...

КАЊОШ

(окрете леђа фратру)

Немојмо дангубити... ако сте дуждеви људи, кажите ми, макар и руком, гдје стоји Фурлан да тамо пођем.

I ЖБИР

Кад већ нећеш прво пред дужда, а ти ајд – на погиби-ју, јер погибоше и бољи и јачи од тебе.

КАЊОШ

Глава је моја и кожа је моја.

II ЖБИР

А је ли ти мач оштар?

КАЊОШ

За ваше јунаке не треба га оштрирати... Већ двеста година овај мач иде од оца на сина у роду Мацедоновића и, ако вам је жеља знати, од Краљевића Марка мени је допало.

ЖБИРИ

(загледају и хоће да опипају мач)

КАЊОШ

(их одгурну снажно до себе) Не дотичи се ти мога мача и даље од њега ... Нег покажите ви мени где је мегдан и мегданџија па ко кому што да.

I ЖБИР

(показује руком недалеко један оточић) Тамо ти је Фурлан, на оној острвици... А ево ти бирај хоћеш ли гондолу или барку, па се превези сам.

КАЊОШ

Ајде, болан са мнош, превези ме до Фурлана... даћу ти плату, пак ми буди ђевер.

I ЖБИР

(уклања се и он и други) Нисам полудио... Нити ми је живот омрзнуо... Ид сам...

КАЊОШ

(силази у гондолу, захвати весло) Идем... у име Божије! Али чујте ме, сви Венецијани, не идем ја на мегдан за вас страшиве бабе и надуте ниткове но идем за славу Паштровића и мог јуначког племена Мацедоновића... *(отисну се)* – Збогом ми остајте!....

ЗАВЕСА

ТРЕЋИ ЧИН

(Оточић према Венецији. Море одасвуд. У позадини града Св. Марка види се само кампанела и високи стуб са крилатим млетачким лавом. Уз саму обалу једрилица са црвеним платнима. На оточићу разапет црвени шатор. А пред њим од једног до другог дрвета испружени конопац о који висе посечене главе тридесет и двојице погубљених мегданџија од Фурлана)

(Приблужује се гондола са КАЊОШОМ који спокојно весла)

I И II СТРАЖАР

(са хелибардама гледају на ту страну откуд стиже гондола)

I СТРАЖАР

Хола ! Еј.... Зли удес куд овог води?

II СТРАЖАР

У смрт извесну.... у погибију броди!

I СТРАЖАР

На коноп и глава тог сиромеха
висиће данас.

II СТРАЖАР

И он ће од страха
испред Фурлана испустит мач из руке.

I СТРАЖАР

Еј... ти.. бежи из ове смртне луке!

II СТРАЖАР

Пусти човека.... Прво га чути ваља.

I СТРАЖАР

Одевен је чудно.

II СТРАЖАР

Од далеког краља
шпанског ил францеског можда носи гласе.
Ил бежућ од смрти жури да се спасе
под шатор Фурланов. Ил дужда да свргне
под барјак Фурланов хита...
(Убедљиво) Док мач не тргне,
пре верни друг него враг може нам бити.

I СТРАЖАР

Зар још неког има с Фурланом бој бити?

II СТРАЖАР

(показује на Кањоша)
Човек јо милог лика.... Биће и добрс вољс.
Не иде овај с Фурланом да се коље.
(Зграби барјак и маше према Кањошу) Поздравимо га
барјаком.

КАЊОШ

(на то из гондоле истраже мач)

I СТРАЖАР

На поздрав наш, гле, мач трже!.. Жива
неће га вратити вала с обале ове...
Досади већ гледати мегдане нове!....

II СТРАЖАР

(разочаран) У смрт је пошао сиромах!... Зла му срећа!

I СТРАЖАР

Његова глава биће тридесет трећа на конопу сутра.

II СТРАЖАР

Вичи му нек се враћа.

I СТРАЖАР

(Ћути)

II СТРАЖАР

(му довикује) Еј!... чуј нас!... Саветујемо ти, ко браћа,
не прилази амо са голим мачем!

КАЊОШ

(искочи из гондоле, а гондолу отисну ногом низ воду)

I СТРАЖАР

(кад то виде) Што чун одгурну? Јади те не знали!

КАЊОШ

Посечем Фурлана, морски вали
вртиће ме натраг на његову чуну...
А за Фурлана смртни ветар већ дуну!

I СТРАЖАР

Нејак си према Фурлану!

КАЊОШ

Са јачим од себе увијек мегдан дјелим.

I СТРАЖАР

...Бежи... Ја ти смрт не желим.

КАЊОШ

Убићу Фурлана – реч дадох – лагат не могу,
нит част погазит... Како је воља Богу
нек буде... За Фурланову ја своју
главу дајем; једне нестаће у боју.

I СТРАЖАР

(у жељи да га одврати)
 Како си малишан! ... Фурлана дотаћи
 ни до рамена нећеш ... Мач ти је краћи
 на пола од Фурланова мача...

КАЊОШ

Хитре
 моје очи... и руке!... Три литре
 моје крви јаче су од три Фурлана.
 У два скока очистићу с мегдана
 вашег Фурлана.

II СТРАЖАР

Ха... ха... ха... ха...

I СТРАЖАР

Ко лист на ветру испред његова даха
 нестаће те у часу, и без мегдана...

II СТРАЖАР

(подиже опрезно крило са шатора)
 Чуј снажни дах из груди Фурлана.
*(‘Јујс се заиста, снажно дисање једног голијата на
 спавању, чија се само глава указа испод шатора)*

I СТРАЖАР

Бежи, док још спава, док се не пробуди.

КАЊОШ

(одлучан и у сав глас) Будите га!

I СТРАЖАР

Тешко се буди!...

II СТРАЖАР

(шапатам прилази) Од речи
 ако си часне, ништа те не пречи
 да га посечеш у сну... Ал за то плата

неверству нашем нек буде пола злата
за главу његову што ће ти дужд дати!

(шапатам заводљиво)

Дајеш ли реч... *(Повуче га)* – Прићи, брзо, ходи!
Мачем га слободно у срце прободи!

КАЊОШ

(спусти мач у корице и овог одгурне)

Склањајте се подлаци!...

Слуге неверне!....

Зло је и срамота човјека убити затворенијех
очију, као мртва...

(у сав глас) Пробудите Фурлана!

Куд бјежите, гадови једни?.....

(Прилази шатору, повуче снажно једно крило и обори га, под шатором види се на постељи голијат Фурлан, спава снажно дишући. Кањош из свег гласа)

Устај!.. Буди се!.... Меган да дијелимо!....

Устај, дремљива јуначино!

ФУРЛАН

(Нагло устаје, и још без мача пред шатором)

Ко си ти, зла ти срећа?

КАЊОШ

Не питај ме ко сам... но вади мач да се сијечемо...

ФУРЛАН

Кад си ме могао у сну посећи ... што ме и не посече..
Видим да ниси Венецијанац ... Питам те: ко си, кад то не
учини?

КАЊОШ

Нијесам дошао да те на спавању подло убијем него
поштено да дијелим мегдан с тобом.... прса у прса.... и с
оба ока да ме гледаш.

ФУРЛАН

Ниси Венецијан... не идеш на превару као они... јер ме не посече у сну како си могао.. Мора да си од јуначког и поштеног рода... Но прођи се белаја и боја... Ајде под мој шатор да ручамо као два права јунака...А веруј ми, незнани делијо, тај дужд, за кога си пошао погинути, једнак је душаман и мени и теби... пак те жалим где те је ђаво нанео да ти попијем ту праву јуначку крв.

КАЊОШ

Ништа ме не жали кано ни ја тебе... Но вади мач.

Фурлан (*пружи руком за балчак, али мач не извади*)

На погибију си дошао, јадни човече!... Погледај мало на овом конопу тридесет и две главе... Немој сутра и твоја да виси на конопу... Тридесет и две мегданције посече овај мач... Нека ти је знано!...

КАЊОШ

(*пружи и он руком за балчак, али ни он мач не извади*) Нека је и теби знано да је и овај мач сјекао кроз два вијека, од Краљевића Марка до мене... Неће он ни данас примашити... На кога је ови мач замануо, тога је и посјокао.

ФУРЛАН

Мани се боја, желим ти... Зар не видиш, болан, како си малишан!... Посекао сам ја јунаке два пута веће и боље од тебе.

КАЊОШ

(*корак ближе*) Мучи, рђо, ти јунака још ни видјео ниси... него боље баци тај мачи да ти вежем руке наопако и дужду да те водим, а вјере ми моје хришћанске, живот ти биће опроштен.

ФУРЛАН

О танку длаку виси ти твој живот... Чуј!... и брже боље отпаши мач и пружи ми га покорно... Дај мач!...

КАЊОШ

Паштровићи дају главу и мач заједно, а не једно без другог... *(Извуче мач)* – Вади мач, кокошкин сине!...

ФУРЛАН

(и он извуче мач)

КАЊОШ И ФУРЛАН

(насрнуше један на другог. Укрстише се и звекнуше мачи једанпут, два пута, три пута... Мали Кањош обигарава с мачем.)

КАЊОШ

(обиграва с мачем око Фурлана)

ФУРЛАН

(за време борбе)

Мегдан са тобом игра је и шала!

КАЊОШ

(окреће око себе Фурлана) У два скока пробошћу те, знај!... *(Опет хитро искочи испред Фурлана)* – Хоћеш ли у срце? .. или у мјешину?...

ФУРЛАН

(надвиси га и мач завитла Кањошу врх главе) Срезаћу те од главе до пете... Мртав си!....

КАЊОШ

(хитрим скоком избеже удар, да се не извуче испод завитланог мача, посече га Фурлан)

ФУРЛАН

(затим обори мач)

ФУРЛАН И КАЊОШ

(сад стоје доста удаљени један од другог.)

ФУРЛАН

Јунак си, заиста!... Мегданција прави!.. Жао ме те је убити, делијо незнана...! Но чуј ме!... Говорим с тобом као

јунак с јунаком....! Кад ме ти ниси посекао на спавању како си могао, нећу ни ја тебе посећи сад на мегдану... Враћам ти веру за веру... Ја први оборих мач.... обори га и ти... *(Диге са земље барјак левом руком)* – Узми мој барјак и носи га с народом твојим против дужда.

КАЊОШ

Нијесам дошо да дижем твој барјак, но мегдан са тобом да дијелим.

ФУРЛАН

(узе са земље конопац и заједно са барјаком баци га пред ноге Кањошу)

Ево ти барјак.... а ево ти и конопац... Бирај!.. Или барјак или конопац за вешала...Бирај!...

КАЊОШ

Ни барјак...ни конопац!... но твоју главу!...

ФУРЛАН И КАЊОШ

(укрстише поново мачеве)

КАЊОШ

Чашу си своју испио!

ФУРЛАН

(насрну на Кањоша) Кад живот нећеш, ево ти смрт!

КАЊОШ

(опет се извуче, замахну и оптрчи око Фурлана)

ФУРЛАН

Зови ђавола опело да ти чита.

КАЊОШ

(увреба и проби мачем Фурлана)

ФУРЛАН

(се сруши својом грдном телесином на земљу)

КАЊОШ

(се наднесе над њим, још са голим мачем, мери његове смртне трзаје и издисаје. Кад издахну Фурлан)

Нека ти је просто, јуначино!.. Нећу ти главе сјећи, као ти другима, но само ћу ти прстен с руке скинути и мач понети дужду. *(Скида му прстен с руке, отпаса и узе мач и скочи у Фурланову једрилицу и пре него се отисну са њом, скиде капу и с погледом на низ обешених људских глава)*

А ви, мртве главе, чујте! Данас на српске православне тројице освјети вас ришћанин Кањош Мацедоновић! *(Заплови једрилицом)*

ЗАВЕСА

ЧЕТВРТИ ЧИН

(Мраморне степенице дуждеве палате. Сводови са фрескама. Високи стубови. Сваки час пењу се или силазе жбири и господа у сјајном руху)

I ЖБИР

(трчи одоздо степеницама задихан и у пролазу II жбиру)

Фурлан погибе!... Журим дужду рећи.

II ЖБИР

С том вешћу нећеш бити први но трећи
Ја сам бој гледао. Видех у крви
кад се Фурлан сруши, и потекох први
дужду срећну вест да јавим.... Он ме стари
овим златним крстом *(показује о врату)*
пресрећан обдари...

За мном дође други са вешћу истом
њему бурмутицу, у злату чистом.
дарова дужде... Ти вешто причу окрећи,
смисли нешто ново.

I ЖБИР

(показује врећу у руци)
Ја носим у врећи...

II ЖБИР

Пер Дио!... Шта?

I ЖБИР

Нећу ти рећи.

II ЖБИР

(досетљив)

Видим... ха... ха... Из вреће крв тече...

Знам шта носиш... И ако ми не рече...

Мртву носиш Фурланову главу... Је ли?...

I ЖБИР

(клима главом кроз смех)

Други, док жив беше, с њим мегдан подели.

II ЖБИР

(кроз смех још јаче)

А ти мртвоме Фурлану главу скиде.

I ЖБИР

*(показује горе на палату)*Бар мртва нека га сва господа виде. *(лукаво)*

За ову главу добићу шаку цекина.

II ЖБИР

*(растајући се)*Награда достојна за таквога факина. *(оде доле)*

I ЖБИР

*(оде горе)**(Хвата се већ сумрак, Венеција, у част победника сва осветљена, из даљине свирале и бубњи.)*

БЕМБО И ЂАНИНА

(испред једног стуба стоје двоје младих појета Бембо и дуждева кћи Ђанина)

БЕМБО

(Ђанини)

Чуј, сав град пева у срећу и радости.
А мени на души већ жалости
не беше до овог дана. Душа ми стрепи,
изгубићу те данас, анђеле мој лепи!
Фурлан да се спасе, уз много блага,
дужд обећа и тебе, Ђанино драга,
дати витезу оном који посече
Фурлана на мегдану... Вај, ово вече,
последњи пут сам с тобом!

ЂАНИНА

(предаје се сва Бембу)

Спаси ме, спаси!

(и као да се присети)

Ја ћу се склонит, ти ми смрт огласи.
А дужд, место кћери, нек да злата више
томе мегданџији.

БЕМБО

О тише... тише!

Жбири и нас могу чути.

ЂАНИНА

(Очајна) Пре ћу мртва

лежат на мрамору овом него жртва

Венеције бити... Право ова руља

(показује на вреву у граду)

на мој живот нема!... Зар свака хуља,

гора од Фурлана, муж да ми буде?

Нек приђе... крај те игре луде

(извади мали нож)

нож ће бити у мојој руци...

Зашто су људи спрам женама вуци!

Чобанин и овцу брани од вука,

а мене слабу, родитељска рука

Предаје вуку... А да ме брани, нико!

БЕМБО

Ја сам се мегдана давно одвико.
(показује на свој украсни мач)
 Танак мач носи поклоник музе.
 Ал ото бих те из руку и медузе,
 љубав да докажем сад. Пред светом целим
 мегдан ћу овде пред тобом да делим
 са сваким ко руку на тебе пружи.
 Два живота наша Венера здружи!
 Смрт нас једино може да раздружи!

ЂАНИНА

Твоја је смрт – и моја! Без суза и плача
 умрећу крај тебе мртва од твог мача!...
 Смрт вечну спаја двоје који се љубе!
(Чују се ТРУБЕ већ ближе)

УЛАК

(један трчи)
 Победник Фурлана иде! ... Пред њим трубе
 разносе му славу!.... Народ се весели...

БЕМБО

(На овај глас ухвати Ђанину за обе руке)
 Не дам те никоме, мој анђеле бели!
 Бранићу те храбро до последњег даха
 Као витез прави, без мане и страха,
 с мачем у руци.

І ЖБИР

(он је малочас однео срубљену Фурланову главу, на повратку ослушкивао је разговор Бемба и Ђанине и на последње речи приступи)

За вас поете
 мач није, ни крв! ... Пишите ви сонете,
 мадригале звучне и складне терцине.
 Мегдан је за пустолове и факине...
 Уместо мегдана, чујте сад мој савет:

Направимо шалу и смеј... Као авет
жена ми је ружна. Да јој не видим лица
и сам од ње бежим... Права вештица!...

БЕМБО

Па шта мислиш с њоме?

II ЖБИР

Налик су све жене
једна на другу, кад се преодене...
Нека сињорица своје рухо свуче,
моја ће га жена да обуче.
И кад преко лица баци свилен вео,
сам дужд, види ли је, не би рећи смео,
у том сјајном руву да му кћерца није.
Победник Фурланов ни посумњат неће,
сред бучнога славља и големе среће
место сињорине да невестом води
ругобу моју. Реците дал вам годи
ова моја шала?

ЂАНИНА

Мудра је и красна.

БЕМБО

(кроз смех)
Сва венецијанска господа часна
Гушиће се три дана од смеха.

I ЖБИР

(тобож извињава се)
Где шале и смеха има, нема греха...
Брзо... Поворка све ближе... Време јури!

ЂАНИНА

(отрча у палату)

БЕМБО

А ти, Риналдо, с твојом женом пожури.

II ЖБИР

О, биће крај вас у час кад треба.
 Ни ђаво из пакла ни анђеол са неба
 не би стигао брже... ал празних руку
 не могу поћи жени... За ову бруку
 тражиће много злата... Луде је ђуди!

БЕМБО

Ево ти прегршт дуката... мудар буди.

ЂАНИНА

(преобучена у сељанку и са завежљајем у руци) Ево
 мог руха. Бежи!

I ЖБИР

Адио! *(оде)*

БЕМБО

(диви се преодетој Ђанини)
 Увек си дивна!... Колико се год крио
 анђеол – увек је анђеол!

ЂАНИНА

Први пут ово бежим од тебе... *(загрли га)*

БЕМБО

(за Ђанином која одскакута)
 Наново
 грлићу те ноћас још у већој срећи!
*(Прође неко време. Песме и свирале са поворком све
 се ближе чују.)*

БЕМБО

(узнемирен стално гледа поворку, иде горе доле)

ПРВИ ЖБИР И ЖЕНА

*(Први жбир пење се оздо стеницама са преоденутом
 женом)*

I ЖБИР

(Жени пењући се полако степеницама)
 Ћутањеш као риба... Реч не смеш рећи.
 Нити да закашљеш? Нити да кинеш!
 Не усуђуј се вео са лица да скинеш.
 Ћутање је злато! – каже мудрост стара.
 На крају игре добићеш још пара.
(Сад је пред Бембом)
 Игра је тешка!... Реч нас поштена веже!
(Предаје грациозно Бембу своју жену)
 Примите невесту, пресветли кнеже!

ЖЕНА

(диже вео)
 Шта?... невеста?... Божја те убила стрела!

I ЖБИР

(повуче вео на лице и удари у трбух)
 Лудо... Игра је ово испод свиленог вела...
 ти си дуждева кћи... То имај у памети...
 Лудо!... У таквом руху и у тој слави,
 С толико бисера на тој глупој глави,
 никад ниси била... Бар једном буди,
 макар и у шали, дуждева кћи. На груди
 драгуља имаш као принципеса,
 сјајније нису ни звезде с небеса!...
(Повуче је у страну шапатам)
 Пола од тог злата однећемо дома.
(Опет је довуче до Бемба, прети јој)
 Пази, поквариш ли игру, биће лома!
(горопадно)
 Обесићу те да ти врапци
 искљују очи, а пси оглођу кости с тела.
(иронично предаје Бембу преодету жену)
 Аривидерђи миа кара е бела.
(Отрча жбир низ степенице)

БЕМБО

(оста сам са преодетом женом)

(Поворка бучна и весела већ је пред дуждевом палатом. ГЛАСНИЦИ са дугим трубама и заставицама са градским и црквеним заставама пењу се први, гласници испред, заставници за њима и постављају се с обе стране степеница. У тај час отворише се широка врата на дуждевој палати и показа се у особитом бљеску свечана дворана где се дужди круне и цари примају. Отуд изађе ДУЖД напред са другом млетачком господом, он је напред они позади. Сви чекају на врх степеница пред улаз у дуждеву палату Кањоша Мацедоновића који се још не појављује. Изгледају га господа са дуждом и нешто шапућу међу собом)

БЕМБО

(са преодетом женом, пруживши јој грациозно руку, приводи је ближе дужду, а ЖЕНА сама дрвенаста корача крупним кораком.)

КАЊОШ

(Ево и њега стиже напред са мноштво СВЕТА за собом и са упаљеним дублијерима и светњацима. Кањош има на себи доламу од зелене кадиве, јечерму и доколенице у чистој срми, а златне токе на прсима. О бедрима припасан му мач у чистим сребрним плочама. На глави му челенка а на челенци перо лабудово високо за две његове главе. Уз звуке труба Кањош поносито корача степеницама право ка дужду.

Поворка са дублијерима и светњацима осташе два-три степени ниже.)

КАЊОШ

(кад ступи пред дужда трубе престаше и све се ућута. Стоје један пема другом Кањош и Дужд.)

СВИ

(чекају да се Кањош поклони пред дуждом и господом млетачком, али оста право, те се дужд њему поклони и млетачка господа заједно са њим, а тек затим Кањош

њима)

ГЛАСОВИ

(из поворке)

- Дужд му се поклони први!
- Сељачина права... и глупа!

ДУЖД

(слабим старачким гласом нешто талијански говори првом до себе, који заносећи по которски преводи)

ТУМАЧ

Честити дужд преведре републике Светог Марка заповједи ми и даде ми милостиву поруку да ти његове предмудре ријечи протумачим... Срећан си што их слушаш!... Свијетли дужд признаће ти даје што на мегдану јуначком посјече објесног Фурлана, одмјетника од преведре млетачке власти.... Венеција ти се клања што ослободи море од те фурланске напасти и што бродовима од свијех мора отвори пут до Венеције...

ПОВОРКА

(чује се одушевљено)
Евива!..

ТУМАЧ

Честити дужд у теби поштује и поздавља твоју браћу и народ који су од скора прибјегли под Сен крилатог лава да избјегну јарму турском и да срећни живе у нашем богатом и праведном царству, гдје је Бог столом сио .. Теби и браћи твојој нека је част и слава!

ПОВОРКА

(чује се)
Евива л ерое далматико!

КАЊОШ

(Увек прав као стрела) Хвала честитом дужду на лијепе речи!

ДУЖД

(опет славим гласом и на италијанском говори тумачу на ухо)

ТУМАЧ

Пресвијетли дужд у великој милости, заповједи ми да ти кажем и ово: Мого је дужд среди толико витеза и кавалијера наћи и друге замјене за мегдан са Фурланом, но их је дужд одбио, јер је желео теби и твојој браћи скоро посињеној отворити пут слави, поштења и неумрлости.

КАЊОШ

Поздрав ћу однијети својој браћи и свему народу... Али нека вам је свима знано, не дођох ја овдијен да дијелим мегдан са том рђом фурланском на позив честитог дужда, но по вољи Пашторвића, моје ришћанске и српске браће. И заповест ми је од кнеза, ако посијечем Фурлана, да у име Паштровића тражим од честитог дужда да прекинемо уговор о предаји и да нам ријеч дате да ћемо у свему бити слободни и равноправни с вама једна дружина против некрста... Хоћемо вам бити вјерни, али вас нећемо за господаре док један од Паштровића тече.

ГЛАСОВИ

(из поворке која се буни на ове ријечи) – Овако дрзовито ни султан не говори покороној раји. – Ен идиото!

(Узбуђење на обе стране, и у поворци и међу господом око дужда)

ТУМАЧ

(Кањошу)

Јеси ли свршио своју ријеч?

КАЊОШ

Чујте ме и даље... Кнез и народ заповједише ми, ако посијечем Фурлана, како га и посјекох, да тражим од честитог дужда и од свијех вас, да стојите поштено на погодби коју смо утврдили; да поштујете слободу и законе наше; да нас не потезу ваши жбири по млетачким улицама и су-

довима, нити да нас глобе и гуле, а нада све да нашу трговину ослободите од тешких царина и ђумрука...

ГЛАСОВИ

(у поворци збуњени) – Оста још да тражи круну дуждеву..... – Лупеж!.. Ладроне!

КАЊОШ

(наставља) А за боље јемство да ће све бити тако како међу собом уговоримо, од мог имена молим честитог дужда да се на обала у Млецима при мору гдје се искрцава наша трговина зове именом нашега народа. (*Мете руку на прса*) Другога дара нит тражим нити примам.

ТУМАЧ

(*после кратког шапутања с дуждом*) За свијетлу успомену на ови дан одлучи дужд да се та обала до дана и вазда док Венеције буде назива Ла рива дељи Шиавони.

КАЊОШ

(*сад се тек дужду поклони дубоко*) Хвала честити дужде... А сад, честити дужде ево ти мача посјеченог Фурлана и прстена са његове руке... Нека то буде дар преведрој Републици Светога Марка од Кањоша Мацедоновића!

ДУЖД И СВИ ОСТАЛИ

Грација танте!

ПОВОРКА

(у њој одјекује) Ма е буоно... о ђентиле!

(У тај час 4 дворјанина носе на обраницама тешку скрињу са благом Светога Марка, коју спуштају испред Дужда и Кањоша и отварају. Из скриње блесну суво зло-то млетачких дуката)

ТУМАЧ

Ево отварам пред тобом благо Светога Марка. Приступи скрињи и узми млетачкијег дуката колико те је воља и што сам заповиједаш.

КАЊОШ

(погледа у силно злато и осмехну се гласно, па извуче из свога тоболца један златан дукат и баца у скрињу)

ТУМАЧ

(зачуђено) Шта чиниш?

КАЊОШ

Да се из ове скриње дижу шакама дукати, то би благо скоро нестало и брзо би овој скрињи видјели дно. (На ове речи и чин Кањошев, наста и чуђење и дивљење)

ЈЕДАН ГЛАС

(из поворке, снажно) Нека се ове ријечи забјележе у анале Републике. Светога Марка... Ово се досад није чуло под овим сводовима. (Дивљење дође до врхунца да се пред Кањошем сви одушевише његовим поштењем)

ТУМАЧ

Чуј и последњу ријеч пресветлога дужда... Кавалијере си прави, честит и поштен...

ГЛАС

(из поворке) Симпатико! Симпатико!...

ТУМАЧ

И Дужду си постао мио и драг...Те је честитоме дужду веома драго да се са тобом освати и да ти поклони своју једину кћер за жену... као побједнику над Фурланом како обећа дужд пре тебе и свима витезима.

ДУЖД

(на те ријечи узе за руку преодену жену и сам је приводи Кањошу. Наста ћутање.)

СВИ

(се загледају и чекају шта ће Кањош рећи и шта ће се збити)

ГЛАС

(женски из поворке) Ке повера Ђанина!

ГЛАС

(мушки из поворке) За Бемба ово ће гром бити!...

КАЊОШ

(сав насмејан и пред женом под велом и дужду окренут) Благодарим на такву племениту понуду. У нашој општини обичај је непрекидно да се свака жени у свом јату, и тако чувамо ми поштење нашим сестрама. А мене чека ђевојка моја... Марија моја!...

(Неочекивано дивљење, међу свима оживе радост. Живи усклици и поздрави Кањошу који приђе ближе приведеној лажној невести и благим речима наставља)

Ђевојко, кажи ми, као брату, ко ти је срцу драг и мио, да те својом руком њему предам.

БЕМБО

(се брзо склања)

КАЊОШ

И срећу да вам пожелим на овај свијетли дан.

ГЛАСОВИ

(из поворке мушки и женски)

– Ђанина! Ђанина!...

– Бембо где си? .. приђи Ђанини!

КАЊОШ

(лажној невести) Ђевојко... срећа нека те не буни... Нек блесне лепота са твога лица! (Благо подиже вео са лица лажне невесте, која се показа у свој придоби. Наста запрепашћење код свих, код дужда највише који опазивши уместо своје кћери ову грдобу, посрну да падне али га придржаше)

ГЛАСОВИ

(кроз општи смех)

Ке бела комедија!

КАЊОШ

(и он се смеје, али поносит)

Ако су вам све ријечи истините и праве, као ова невјеста, зло ће вам име на свагда остати како јесте...

ГОСПОДА

(млетачка око дужда, згранута и сви у глас)

- Ко бруку ову приреди дужду?
- Бембо?
- Ђанина?
- Говори жено!
- Што ћутиш? Говори!...

І ЖБИР

(с краја, изнад глава осталих, песницом прети жени да ћути)

ГОСПОДА

- Или је нема.. или луда? *(Све веће раздражење)*

Говори! Ко ту шалу збива... с дуждем и Венецијом? - *(Некоји млађи извукоше мачеве)* Говори!... Или ћемо те на комаде сећи!

КАЊОШ

(стаде између ових с мачевима и лажне невесте) Не приличи се на жени јунак бити.

ТУМАЧ

Пред дуждем шала таква се не збива...

КАЊОШ

(кроз смех и доброту) Ако је шала нек се шалом сврши... Пустите жену она није крива.

СТАРИЈИ

(некоји поред дужда) - Баците је у тамницу! - А сутра пред суд ја изведите! *(Она тројица са голим мачевима већ је зграбише)*

КАЊОШ

Пустите жену она није крива.

ЈЕДАН ОД СТАРИЈИХ

Венеција казне не опрашта ником.

КАЊОШ

Од добра чињет нико се кајат неће.

ТУМАЧ

Обрука Венецију пред тобом који град нам спасе.

ДУЖД

(клима главом)

КАЊОШ

Ја јој праштам... Јер ја и ви треба да смо мудрији од ње.

ТУМАЧ

Дужд јој опростит не може.

ДУЖД

(заврте главом у знак да неће)

КАЊОШ

Ја имам тридесет година... а дужд има три сотине.

ГОСПОДА

(око дужда згледаше се у чуду)

ТУМАЧ

Ни осамдесет година дужд нема.

ГОСПОДА

(око дужда) Каквих триста? ...Каквих триста!...

КАЊОШ

Ако нема триста година, а оно треба да има мудрости као да има триста година... Јер је господар овог града.. А

мудрост све прашта... Иди жено... (Узе је за руку, поведе је два три корака и пусти)

(Жив жагор одобравања настаде код свих. Смех и сам ДУЖД се смеје, климајући главом)

ЂАНИНА

(преоденута у сељанку дотрча и баци се Кањошу пред колена) За ову шалу и лаж ја сам крива, нобиле кавалијере, ја... дуждева кћи!... Посијечи ме, као што си посјекао Фурлана!... Посијечи ме!

КАЊОШ

(увек присебан усред овог чуда, насмеши се на девојку пред њим на коленима пружи јој руку и диже је) Устани девојко, и пођи ономе који ти је мио и драг! (држећи је за руку поведе је корак два, а Ђанина притрча и загрли Бемба)

(Усклици и пљескање радосно, а кад се све то стиша)

КАЊОШ

(сав обасјан) Вјенчајте се сјутра, а ја ћу вам бити кум на вјенчању!

(Веселје, трубе, затим наста плес, у који се, најзад, умешаше и земљаци Кањоша Мацедоновића.)

ПЛЕС И ПЕСМА

ЗАВЕСА

КРАЈ

ПОГОВОР

Сличне тематске и драмске материје као „херојска комедија у четири чина“ *Сестра Леке капетана* је и комад *Кањош Мацедоновић*, чијем је наслову писац Димитрије Мита Ј. Димитријевић (1879–1952)¹ додао одредницу „четири чина српске романтике“.

Јасно је да је не само садржај, већ и мисао и драматичност, као и диван језик којим је Стјепан Митров Љубиша испричао своју приповест о паштровском легендарном јунаку Кањошу, привукла Димитријевића и учинила му се веома погодном за драматизацију и сценско оживљавање. Уистину, Љубишин Кањош веома је „драматичан“ – сав је у догађају – невоља Млетака, већање скупштине паштровске, повратак Кањошев у Млетке, његови услови поднети републици, борба са одметником Фурланом, победа и обећана, а неиспуњена награда – све испричано дивном украсном слаткоречивошћу српског приморја, сажето и рељефно, затим сукоб Срба са Западом и разлике међу њима – у нашу славу, разуме се – живо је занимало наше писце, а још живље и нашу позоришну публику.

Димитријевић је, не мењајући познату легенду, довео на сцену Кањоша као обичног сељака из Паштровића са Приморја испод поносне Будве, са жуљевима на грубим и јаким рукама од мотике и рибарског весла, да у двобоју победи обесног пљачкаша и гусара Фурлана и тако помогне богатој и лукавој Венецији, али и свом народу. Писац је успео да сачува сва она, рекли бисмо, пословична над-

¹ Биографска белешка у I и II књизи V кола „Драмске баштине“

мудривања Кањошева са Млечићима, која су увак изазивала многе родољубиве аплаузе, али је у легенду ипак унео и неке нове елементе. Тако, на пример, позоришни рецензент *Политике* Ж. Вукадиновић уочава да је „прво, Кањош растављен у две личности. Неки Станко је био у Млецима и он доноси глас о Фурлану и о томе да дужд тражи заточника који ће одметнику изићи на мегдан. Глумац који је играо Станка (г. М. Паунковић), ако није био јунак вечери, а он је свакако био њен мученик, јер је са највећим пожртвовањем лепо испричао добру четвртину Љубишине приче као свој доживљај у Млецима. Кањош је, даље по драматизатору легенде, у завади са неким око турске главе и око девојке. Затим, од знатнијих одступања, Кањоша хоће да преваре и уместо дуждеве кћери да му даду бабу.“²

Димитријевић је први чин дао у прози, па је драматична приповетка, на жалост, помало подсећала на „причану драму“, а у остала три је употребио доста „хроме“ и непоетичне александринце са невештим и понекад сиромашним сликовима. Ипак, Димитријевић је успео да изгради занимљиву представу пре свега разноврсношћу шароликих prizora и доследним остваривањем романтичне фабуле, а креативни, духовити редитељ Јурије Ракитин (премијера у Народном позоришту у Београду 8. 4. 1940) је свему томе дао правог сценског живота, динамичности и полета, сценограф Станислав Беложански задивљујућу лепоту и веродостојност декорацијама, а Милорад Величковић је блистао разиграношћу као кањош уз заиста изврсну екипу глумаца.³

Кањош Мацедоновић – „четири чина српске романтике“ Мите Димитријевића, штампа се први пут, на основу сценаристичке књиге из Фонда Народног позоришта у Београду (бр. 1506).

ОЛГА МАРКОВИЋ

2. Ж. В.: Мита Димитријевић: „Кањош Мацедоновић“, *Политика*, Београд, 10. 6. 1940.

3. Боривоје С. Стојиковић: *Историја српског позоришта од средњег века до модерног доба*, Музеј позоришне уметности Србије, Београд, 1979.

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ПРВО КОЛО

Књига 1

Панта Срећковић
БОЈ НА ДУБЉУ

Књига 2

Милутин Ибровац:
БОЖИЈИ СУД НА МЕНДИНОМ БРДУ

Књига 3

Милорад Поповић Шапчанин
БОГОМИЛИ

Књига 4

Илија Вукићевић
ЛЕПА БУЛА

Књига 5

Живко М. Романовић
ПРОКОП

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ДРУГО КОЛО

Књига 1

Милорад Поповић Шапчанин
ДУШАН СИЛНИ

Књига 2

Милорад Поповић Шапчанин
ГОСПОЋИЦА КАО СЕЉАНКА

Књига 3

Милорад Поповић Шапчанин
ТРНОВА КРУНА

Књига 4

Мита Поповић
КРВАВИ ПРЕСТО

Књига 5

Светислав Ђурђевић
ЛАЖНА ИСПРАВА

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ТРЕЋЕ КОЛО

Књига 1

Мита Поповић
НАШИ СЕЉАНИ

Књига 2

Жарко Лазаревић
САМРТНА КЛЕТВА

Књига 3

Жарко Лазаревић
УГАШЕНО ОГЊИШТЕ

Књига 4

Жарко Лазаревић
КРОЗ ШИБУ

Књига 5

Тодор Пинтеровић
ЈУРМУСА И ФАТИМА

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ЧЕТВРТО КОЛО

Књига 1

Атанасије Николић
ДРАГУТИН, КРАЉ СРПСКИ

Књига 2

Јован Суботић
КРСТ И КРУНА

Књига 3

Доброслав Ружић
СТЕВАН ДЕЧАНСКИ

Књига 4

Милош Цветић
БРАЋА

Књига 5

Светозар Ћоровић
У МРАКУ

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

886.1/.2-2

ДИМИТРИЈЕВИЋ, Мита

Кањош Мацедоновић : четири чина српске романтике / Мита Димитријевић. – Београд : Музеј позоришне уметности Србије, 1998 (Сремска Каменица : Графоофсет). – 78 стр. ; 15 см.
– (библиотека Драмска баштина : коло 5, књ. 5)
Тираж 500. – Стр. 78–80: Поговор Олга Марковић.

ИД=64405004

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА
ПЕТО КОЛО

Књига 1

Мита Димитријевић
ОЛИВЕРА

Књига 2

Мита Димитријевић
ПИРОВАЊЕ

Књига 3

Мита Димитријевић
ЉУБАВНИК СВОЈЕ ЖЕНЕ

Књига 4

Мита Димитријевић
СЕСТРА ЛЕКЕ КАПЕТАНА

Књига 5

Мита Димитријевић
КАЊОШ МАЦЕДОНОВИЋ